ئاستی یەکەم

تيسير الرحمن

لە زانستی جوان خوێندنەوەی قورئان

القرآن الكريم

نوسین وئامادەکردنی

توفیق صدیق حمد

مۆڵەت پێدراو لە قیرائەتی ئیمام(عاصم) بەهەرد

ریوایەتی (شعبة) و (حفص)

ناوی کتێب: (تیسیر الرحمن) لە زانستی جوان
خوێندنەوەی قورئان
نووسین و ئامادەکردنی : توفیق صدیق حمد
دیزاین: هێمن برهان
چاپی دووەم ٢٠١٤ - ١٤٣٥
قەبارە : A4
ژمارەی لاپەرە : ٩٢ لاپەرە

لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان
ژمارە سپاردنی (٦٧٥)ی ساڵی ٢٠١٤ی پێدراوە

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

(وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا)

المزمل: ٤

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

پێشەکی

خـوای پەروەردگـار قورئانی پیرۆزی بە ڕێنمونی بۆ جیهـان دابەزاند ، لە ڕێگـای سـرووش (الوحـي) بۆ سەر دڵی پاکی پێغەمبەری ئازیزو خۆشەویست (ﷺ) خوای پەروەدگار دەفەرموێ :

﴿وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ١٩٢ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ ١٩٣ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ١٩٤ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ١٩٥﴾ الشعراء: ١٩٢ - ١٩٥

واتە: بەڕاستی ئەم قورئانە لە لایەن پەروەردگاری هەموو جیهانەکانەوە ڕەوانە کراوە ، جوبرەئیلی ئەمین (فریشتەی سرووش) دایبەزاندووە، بۆ سەر دڵی تۆ ئەی محمد (ﷺ) تا بچیتە ڕیزی ئەو کەسانەوە کە خەڵکی بێدار دەکەنەوە و لە خەوی غەفلەت رایان دەچڵەکێنن، بە زمانی عەرەبی روون وئاشکرا یاخود بە زمانێکی پاراو و شیرین و ڕوون تاوەکو مرۆڤ دەربهێنێ لە تاریکی بێ باوەڕی بۆ ڕووناکی باوەڕ (ڕێنمونیان بکات بۆ ڕێگەی ڕاست) وە لە بەندایەتی بەندە بۆ یەکخواناسی خوای پەروەردگار، لە نا دادی و ستەم بۆ دادپەروەری ئیسلام ، وە لە نەفامی و نەخوێندەواری بۆ خوێندن و تێگەیشتن و پێشکەوتن.

قورئان ڕێبازى ژيانى مرۆڤەكانه و ڕۆشنايى و خێرو خۆشى دڵەكانه ، بۆيه خواى پەروەردگار پارێزگارى له قورئانى پيرۆز دەكات بەو شێوەى كه دايبەزاندووه ، وه گەياندنى بۆ نەوەكانى ئاينده ، به سەنەدێكى بەرز بەو شێوەيەى كه پێغەمبەر (ﷺ) هاوەڵەكانى فێركردوه وئەوانيش پارێزگارييان لێ كردووه تا گەيشتۆته دەست زانايان وەگەيشتنى به سەنەدێكى بەرز به ئێمه ، نەوه له دواى نەوه وەرى دەگرن و دەيپارێزن تاكو ڕۆژى دوايى.

خواى پەروەردگار دەفەرموێ : ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا ٱلذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴾ الحجر: ٩

واته : (بەڕاستى هەر ئێمه قورئانمان دابەزاندووەو بێگومان هەر ئێمەش پارێزگارى لێ دەكەين) جا يەكێك لەو شێوەيەى كه خواى پەروەردگار قورئانى پێ پاراستوه كۆكردنەوەيەتى له سينەو دڵ و دەروونى كەسانێكدا كه زانستيان پێدراوه (له لايەن خواوه) ، خواى پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿ بَلْ هُوَ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾ ﴾ العنكبوت : ٤٩

واته : بەڵكو قورئان چەند ئايەتێكى روون و ئاشكران له سينەو دڵ و دەروونى ئەو كەسانەدان كه عيلم و زانستيان پێ بەخشراوه و لەبەريانه ، ئەوانەى له لايەن خواوه زانستيان پێدراوه دەقى(نص)ى ئايەتەكان و جوان خوێندنەوەو دەربڕينى پيتەكانى قورئانى پيرۆز دەيپارێزن.

جا شارەزابوون لە (زانستی تەجوید) دەرگایەکە بۆ ئەوەی قوتابییانی دەست بەدەست نوێژو هەڵگری قورئان زیاتر ئاشنای قورئانی پیرۆز بن و لەگەڵی بژین.

داوا لە خوای بیسەرو بینەرو وەڵام دەر دەکەین ئەم پەرتووکە کە (ئاستی یەکەم)ـە بکاتە توێشوی ڕۆژی دواییمان و گەواهی مان بدات. آمین.

١ / تشرینی یەکەم / ٢٠١٣ م
٢٥ / ذي القعدة / ١٤٣٤ ك
هەولێر

ژیان نامـهى حهفص و گهیشتنى سهنـهدى بـه پێغهمبهرى خوا ﴿ﷺ﴾

أ- پێكهوه گرێ داني سهنهد به قورئاني پیرۆز مهرجێكه له مهرجهكاني جوان خوێندنهوهى قورئانى پیرۆز، ئهوهش له كاره ههره گرنگهكانه بۆ ههر كهسێك قورئانى پیرۆز دهخوێنێتهوه، ئهوهشى خۆى ماندوو ئهكات بۆ ئهوهى سهنهدى بهرز به دهست بهێنێت ئهوا له خواى گهوره نزیك دهبێتهوه، وهك ئهوهى (زهیدى كوڕى ثابت) ﴿ﷺ﴾ دهفهرمووێت : (خوێندنهوه سونهتێكى بهردهوامه یهك له دواى یهك وهرى دهگرن).

سهلهفى صالح دهیان فهرموو : سهنهد له دین دایه، وه سهنهدیش نهبوایه ههر كهسێ به ویست وئارهزووى خۆى قسهى دهكرد ، بۆ مرۆڤیش شهرهف و سهربهرزیه كه له خوارهوه بهرز ئهبێتهوه بۆ سهرهوه بۆ لاى پێغهمبهرى خوا ﴿ﷺ﴾ كۆتایهكهشى له لاى خواوه دهبێت ، بۆیه قورئان خوێنهكان (القُرّاء) سهنهدیان گهیشتۆته پێغهمبهرى خوا ﴿ﷺ﴾ ههرئهوانیش بهڵگهن بۆ ئێمه لهڕاستى خوێندنهوهى قورئانى پیرۆز ههروهك بهو شێوهیهى پێغهمبهر﴿ﷺ﴾ خوێندویهتیهوه.

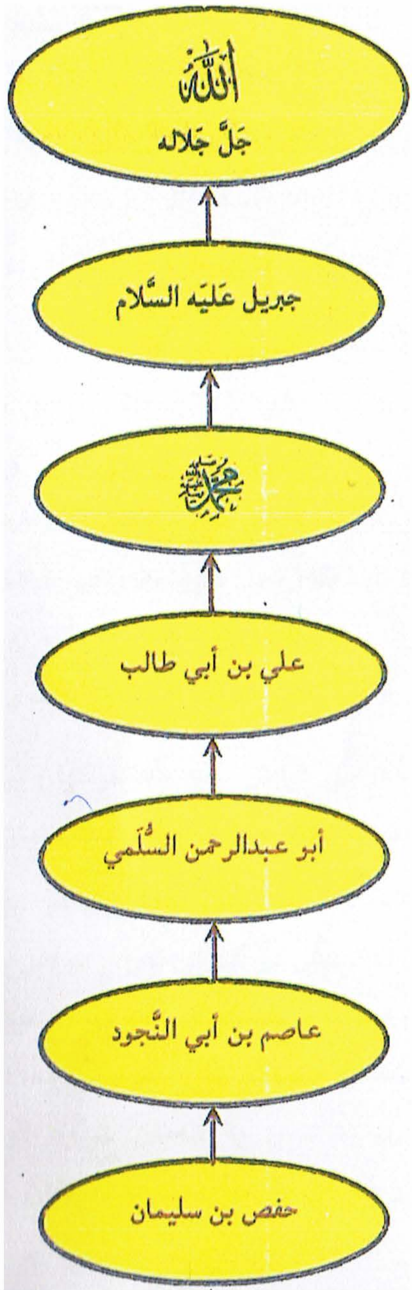
ب- (حهفصى كوڕى سولهیمانى كوڕى موغیرهى ئهبوو داودى ئهسهدى كوفى) زڕ كوڕى (ئیمامى عاصم) بووه؛ جێگاى متمانه و دامهزراو لێزان (مُتقِن و حافِظ) بووه ، له بهغدا و مهككه و كوفه خوێندویهتى؛ و له ساڵى ٩٠ هـ له دایك بووه و له ساڵى ١٨٠ هـ كۆچى دواى كردوه.

ج- (حفص) له لای (ئیمامی عاصم) خوێندویەتی و (ئیمامی عاصم)یش لای (ئەبو عبدالرحمن سولەمی) خوێندویەتی و ئەویش له لای (عوسمانی کوڕی عەفان) خوێندویەتی و هەروەها لای (عەلی کوڕی ئەبی طالب) و(زەیدی کوڕی ثابت) رەزا و ڕەحمەتی خوایان له سەر بێت و گشتیان لای پێغەمبەری خوا ﴿ ﷺ ﴾ خوێندویانه.

د- شێوەی خوێندنەوەکانی (حفص) له (ئیمامی عاصم) له هەموو وولاتانی ڕۆژهەلات بلاو بۆتەوه ، له عێراق و شام و هیند و پاکستان و تورکیا و ئەفغانستان و زۆربەی وولاتی میصر و هەندێکیشیان به شێوەی (وەرش) له (ئیمامی نافیعه)ـه وه به ڕیوایەتی تریش دەیخوێننەوه ، ئەگەرچی خوێندنەوەی خەلکی تەنها به یەك ڕیوایەت نیشانەی کەم تەرخەمی و کەم زانستیه ، پێویسته کەسی قورئان خوێن هەموو شێوەکانی خوێندنەوه بیزانێت و بلاوی بکاتەوه.

هـ- (حفص) و ئەوانی تریش هیچ دەستێکیان نی یه له داڕشتن و دروست کردنی خوێندنەوەکان و (تەجوید) کردنیان ، چونکه هەموو خوێندنەوەکان (الوحي) سروشی خوداییـن بۆ پێغەمبەر ﴿ ﷺ ﴾ ئەوانیش تەنها سەنەدەکانیان بۆ گەڕاوەتەوەو دواتر به ناو بانگ بوینه بەو شێوه خوێندنەوەیه، وه خەلکیش بەم شێوه لێیانی وەرگرتووەو شێوەی خوێندنەوەکەیان داوەته پاڵ ئەوان بۆیه دەڵێن گێڕانەوەی (حفص) خوێندنەوەی (عاصم) به هەمان شێوه قورئان خوێنەکانی تریش له بەر ئەوەی خۆیان بۆ خوێندنەوه تەرخان کردوه و تێیدا به ناوبانگ بووینه.

و- گێڕانەوەی (حفص) : له (ئیمامی عاصم) له (ئەبو عبدالرحمن سولەمی) و له (عەلی کوڕی ئەبی طالب) له پێغەمبەری خوا ﴿ ﷺ ﴾ له جبریلەوه له خوای گەورەوه .

الله
جلَّ جلاله
جبريل عليه السّلام
محمد
علي بن أبي طالب
أبو عبدالرحمن السُّلَمي
عاصم بن أبي النَّجود
حفص بن سليمان

ئادابەکانی قورئان خوێندن:

١- دەست نوێژ شوشتن پێش خوێندنی قورئان.

٢- سیواك کردن پێش خوێندنی قورئان.

٣- پاك و خاوێنی شوێن لە کاتی قورئان خوێندن.

٤- خوێندنی قورئان بە دڵ ئارامی و بە خشوع.

٥- گوتنی ﴿ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴾، (استعاذة)

وەك خـوداى گـەورە دەفـەرموێ: ﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴾ النحل ٩٨

واتە: (کاتێك قورئانت خوێند و دەورت کردەوە ، ئەوا پەنا بگرە بە خوا لە شەیتانی نەفرین لێکراو).

٦- گوتنی ﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴾ لە سەرەتای هەموو سورەتەکان، تەنها لە سەرەتای سورەتی (التوبة) نەبێ.

٧- خوێندنی بە جوانی و رێکی واتە بە تەرتیل و دەنگێکی خۆش بخوێندرێت، وەك خـوداى گـەورە دەفـەرموێ: ﴿ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴾

هەروەها پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ دەفەرموێ :(زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ)

رواه إبن حبان وذكر الألباني في سلسلة الاحاديث الصحيحة (٢ / ٢٧٠)

واتە : قورئان برازێننەوە بە دەنگەکانتان.

٨- خوێندنی بە تێڕامان و لێ وردبوونەوە ، وەك خودای گەورە دەفەرموێ:

﴿ كِتَٰبٌ أَنزَلۡنَٰهُ إِلَيۡكَ مُبَٰرَكٞ لِّيَدَّبَّرُوٓاْ ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴾ ص٢٩

واتە: (ئەم قورئانە کتێبێکی پیرۆزە دامان بەزاندووە بۆ لای تۆ ، بۆ ئەوەی ئایەتەکانی لێك بدەنەوە و بیری لێ بکەنەوە و بۆ ئەوەی خاوەن بیر و هۆشەکان پەند و ئامۆژگاری وەربگرن و تێفکرن).

٩- قورئان خوێن هەوڵبدات ئایەتەکانی ترساندن و موژدەپێدان کاری تێبکەن ، ئەم جۆرە کردارەش سیفەتی مرۆڤی باوەڕدارە ، خودای گەورە دەفەرموێ:

﴿ وَإِذَا تُلِيَتۡ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتۡهُمۡ إِيمَٰنٗا وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴾ الأنفال ٢

واتە : ئیماندارانی راستەقینە ئەوانەن کاتێك ئایەت و فەرمانەکانی ئێمەیان بە سەردا بخوێنرێتەوە ئەوە ئیمان و باوەڕیان زیاد دەکات ، (لە هەموو کار وبارێکیشیاندا) هەر پشت بە پەروەردگاری خۆیان دەبەستن.

١٠- ئەگەر کات و شوێنەکە گونجاو و لە بار بوو بە ئاشکراو بە دەنگ بخوێنێ چونکە دڵ بێدار دەکات و مرۆڤ چالاك دەکات ، ئەگەر زانی ئازاردانی نوێژخوێنانی تێدا دەبێ ئەوا واچاکە بەبێ دەنگی و بە پەنهان بیخوێنێ، ئەبو هریرة ﴿رضي الله عنه﴾ دەفەرموێ : گوێم لە پێغەمبەر بوو ﴿صلى الله عليه وسلم﴾ فەرمووی: (لَمْ يَأْذَنِ اللهُ لِشَيْءٍ مَا أَذِنَ لِلنَّبِيِّ ﷺ يَتَغَنَّى بِالْقُرْآنِ يَجْهَرُ بِهِ).

واتە : خوای گەورە لە هیچ کارێك وا بە چاکی گوێ ناگرێ وەك گوێ دەگرێ لە پێغەمبەرێکی دەنگ خۆش یان قورئان خوێنێکی دەنگ خۆش کە بە ئاوازێکی جوان و خۆش قورئان بخوێنێ و بە شەوقەوە دەنگی لێ هەڵبڕێ.

١١- ئەگەر بە ئایەتێ ڕەت بوو تەسبیحاتی تێدا بوو (سبحان الله) بکات ، پرسیار و داوای تێدابوو پرسیارو داوا بکات ، خۆپەناگرتنی تێدابوو پەنابگرێ و ئەگەر (سوژدە) ی تێدا بوو (سوژدە) ببات.

چەند بنەمایەکی تەجوید

یەکەم: پێناسەی (تەجوید)

دووەم: زانستی (تەجوید)

سێیەم: بەرووبوومی زانستی (تەجوید)

چوارەم: نرخ و بەهای (تەجوید)

پێنجەم: ناوی زانستی (تەجوید)

شەشەم: حوکمی شەرعی (تەجوید)

لێرەدا باسی چەند بنەمایەکی تەجوید دەکەین بە کورتی

هەموو زانستێك بەر لە چوونە ناوی یەوە چەند بنەما و پێشەکی یەکی هەیە، زانایان کردوویانن بە(١٠) بنەما، پێویستە فێرخوازان ئاشنایی لە گەڵ ئەو زانستە دروست بکەن تا ڕاستی ئەو زانستەیان بۆ ئاشکرا بێت کە دەیخوێنن ، بەڵام هەندێکیان تەنها بەشێکی ئەو بنەمایە باس دەکەن نەك گشتی.

یەکەم : پێناسە (التعریف) .

(تەجوید) لە ڕووی زمانەوانی یەوە: واتە: چاك کردن.

لە ڕووی زاراوەوە : زانستێکە مەبەست تێیدا ئەوەیە هەموو پیتێك ماف[1] و شایستەکانی [2] لە شوێنی دەرچوون و سیفەتی پیتەکان و وەستان (الوقف) و دەست پێ کردن (الابتداء) وەربگرێت بە بێ هیچ خۆ ئازاردانێك و قورس کردنێك لە سەر خۆ، بەو شێوەی کە موسڵمانان لە پێغەمبەر ﴿ ﷺ ﴾ وەریان گرتووە .

---

(١) ماف (حقه): بریتیە لە پێدانی ماف هەموو پیتێك و دەرچوونی لە شوێنی خۆی، وەپێدانی سیفەتە بنەڕەتی یەکان کە لە پیتەکە جیا نابێتەوە؛ وەك : (الهمس ، الإطباق ، الإستعلاء)

(٢) شایستەکانی (مستحقة) : بریتیە لە پێدانی ئەو سیفەتانەی کە تووشی دێت (عارضة) وەك : (ترقیق ، تفخیم ، الإدغام)

(إبـن الجـزري) رەحمەتى خواى لىٚ بىٚ دەفەرمویٚ : تەجوید جوانیى دەور کردن و ڕێکى خوێندنەوەیە کە تێیدا هەموو پیتێك مافى خۆى وەردەگرێت و شوێنیان دەزانرێت و پیتەکان دەگەڕێنەوە شوێنى دەرچوونیان و بنەوانیان بە هاوشێوەکانى خۆیان لە دووبارە بوونەوەى هەروەکو یەکەم جار لە دەربڕیندا چاك دەکرێن و بەو شێوەیە دەردەبڕێن کە پێویستە وا دەربڕێن و بە جوانى و روونى پیتەکان دەردەکەون بىٚ ئەوەى زیادە ڕۆیى و ستەمیان لىٚ بکرێت و یان قورسایى و ناخۆشى لە سەر خوێنەرەکە دروست بێت.

دووەم: بابەتى زانستى (تەجوید) ووشە پیرۆزەکانى قورئانى پیرۆزە.

سىٚ یەم : بەرووبومى زانستى (تەجوید) : بریتى یە لە پاراستنى زمان لە هەر هەڵەیەك لە کاتى خوێندنەوەى قورئانى پیرۆز بەمەش ڕەزامەندى خواى گەورە بە دەست دەهێنیت .

چوارەم: نرخ و بەهاکەى: زانستى (تەجوید) بە نرخترین و بەرزترین زانستە ، چونکە بەستراوەتەوە بە بەرزترین و چاکترین پەرتوکى سەر رووى زەمین کە قورئانى پیرۆزە.

پێنجەم: نـاو: ناوى زانستى (تەجوید)ە، هەندێکى تر بە هونەرى دەور کردن ناوى دەبەن و هەندێکیان بە مافى خوێندنەوەى قورئانى پیرۆز ناوى دەبەن.

شەشەم: حوکمى شەرعى: واتە ئایا حوکمى شەرعى چى یە لەم زانستە.

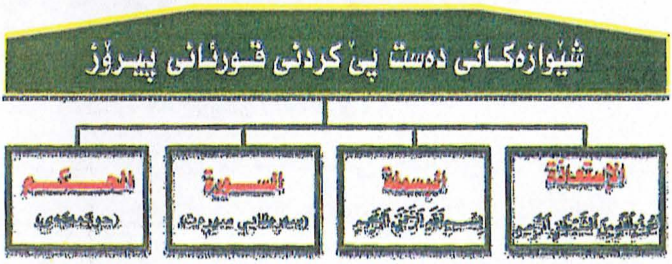
حوكمی شەرعی ئەم زانستە دەكرێتە دوو بەش :-

بەشی یەكەم: تەجویدی (نظـري) :

بریتی یـە لە زانین بە بنەماكانی (تەجوید) وەك زانین بە شوێنی دەرچوونی پیتەكان و سیفەتەكان و مەرجەكانی درێژكردنەوە وحوكمەكانی نونی ساكن ، وەك: تێك هەڵكێشان ، بەدیارخستن...، لێرەشدا حوكمی(فەرزی كفایە)یە لە سەر موسڵمانان.

بەشی دووەم : تەجویدی كرداری (عمـلي):

بریتی یە لە چۆنیەتی دەربڕینی قورئانی پیرۆز بە دەربڕینێكی ڕاست و ڕەوان ، وەك چۆن پێغەمبەری خوا ﴿ ﷺ ﴾ دەری بڕیـوە ، لێرەشدا (فەرزی عەینە) و پێویستە هەموو موسڵمانێك بە گوێرەی توانا خۆی لێ شارەزا بكات و پەیڕەوی لێ بكات.

١- پچڕاندنی هەموویان لە یەکتری بەم شێوەیە:

﴿ أَعُوذُ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴾ وەستان ﴿ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾

وەستان ﴿ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝٢ ﴾

قورئان خوێنان زیاتر بەم شێوەیە دەست پێدەکەن.

٢- پچڕاندنی یەکەم لە دووەم و گەیاندنی دووەم بە سێیەم ، بەم شێوەیە: ﴿ أَعُوذُ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴾ وەستان

﴿ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ← گەیاندن ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝٢ ﴾

تێبینی: بەڕەچاوکردنی هەمزەی گەیاندن کە ناخوێندرێتەوە لەکاتی گەیاندن.

٣- گەیاندنی یەکەم بە دووەم و پچڕاندنی دووەم لە سێیەم ، بەم شێوەیە:

﴿ أَعُوذُ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ← گەیاندن بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ وەستان

﴿ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝٢ ﴾

٤- گەیاندنی هەموویان بە یەکتری، بەم شێوەیە :

﴿أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ← گەیاندن ← بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ← گەیاندن ← الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾﴾

بۆ خوێنەر دروستە بە هەر (چوار) شێواز بخوێنێ.

تێبینی/ خوێنەر لە هەر شوێنێکی قورئان دەست پێ بکات پێویستە وریا بێت نابێت ووشەی ﴿الرَّجِيمِ﴾ بگەیەنێ بە ووشەی ﴿اللَّهِ﴾ بەڵکو وشەی ﴿الرَّجِيمِ﴾ دەپچرێنی بە هەناسە لە نێوانیان ئینجا دەست پێدەکات بە ووشەی ﴿اللَّهِ﴾

بۆ نموونە:

﴿أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ وەستان بە هەناسە پاشان ﴿اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ وەهەروەها بە هەمان شێوە ناوی خوا تێکەڵ نەکات لە گەڵ ناوی ﴿الشَّيْطَانُ﴾.

بۆ نموونە:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ وەستان بە هەناسە پاشان ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ﴾ البقرة ٢٦٨

ڕاهێنان (١)

خوێندنەوەی سورەتی (الفاتحة) بۆ هەڵهێنجانی حوكمەكان:

أَعُوذُ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾

ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ

وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾

صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ

عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾

شێوازەكانی خوێندنەوەی ﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴾ لە نێوان دوو سورەتدا

كۆتایی سورەتی یەكەم ← ﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴾ ← سەرەتای سورەتی دووەم

١- پچڕانی هەموویان لە گەڵ یەكتری بەم شێوەیە:

﴿ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾ ﴾ وەستان ﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴾

وەستان ﴿ أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ ﴾

ئەم شێوازە دروستە و قورئان خوێنان زیاتر بەم شێوەیە دەیخوێنن.

٢- گەیاندنی هەموویان بە یەكتری بەم شێوەیە:

﴿ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ← گەیاندن بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ← گەیاندن أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ ﴾

ئەم شێوازەش دروستە.

٣- پچڕانی یەكەم لە دووەم، گەیاندنی دووەم بەسێیەم بەم شێوەیە:

﴿ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴾ وەستان ﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ← گەیاندن أَلَمْ

نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ ﴾

ئەم شێوازەش دروستە.

ئەم جۆرەیان کە دروست نیە وەك :

گەیاندنی کۆتا یی سورەت لەگەڵ ﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ ئینجا بوەستی پاشان دەست بە سورەتەکەی تر بکەی ، بەم شێوەیە :

﴿وَأَمَّا بِنِعۡمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثۡ﴾ ⟵ گەیاندن بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ وەستان

ئینجا ﴿أَلَمۡ نَشۡرَحۡ لَكَ صَدۡرَكَ﴾

ئەم جۆرەیان قەدەغەیە (دروست نیە).

تێبینی/ بۆیە ئەم جۆرەیان قەدەغەیە (رێگەپێنەدراوە).

- بەم شێوەیە لە پێغەمبەر ﴿ ﷺ ﴾ وەرنەگیراوە.
- ﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بۆ سەرەتای سورەتەکەیە نەك کۆتایی.
- گوێبیست وا گومان دەبات کۆتایی سورەت ﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ ە.

شێوازەکانی گەیاندنی
سورەتی (الأنفال) بە (التوبة)

الوقف | **السكت** | **الوصل**

١- **(الوقف)** : واته پچڕان له یه‌کتری و وه‌ستان له کۆتایی سوره‌تی **(الأنفال)** به هه‌ناسه له نێوان هه‌ردوو سوره‌ت، به‌م شێوازه ده‌رده‌بردرێ:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌۢ﴾ پچڕان به هه‌ناسه ﴿بَرَآءَةٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ﴾

٢- **السكت** : واته له کۆتایی سوره‌تی (الأنفال) ده‌نگ بپچڕێنی به بێ هه‌ناسه‌دان به مه‌به‌ستی به‌رده‌وام بوون له خوێندنه‌وه‌ی قورئان ، به‌م شێوازه ده‌رده‌بردرێ :

﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ﴾ (السكت) له‌سه‌ر ووشه‌ی ﴿عَلِيم﴾ ده‌بێت پاشان خوێندنی ﴿بَرَآءَةٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ﴾

تێبینی: ئه‌ندازه‌ی سه‌کت له (الوقف) که‌متره.

٣- **الوصل**: واته گه‌یاندنی کۆتایی سوره‌تی (الأنفال) به سه‌ره‌تای سوره‌تی (التوبة) به‌م شێوازه ده‌رده‌بردرێ:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌۢ ← گه‌یاندن بَرَآءَةٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ﴾

هۆی نەنوسین و نەخوێندنەوەی (بسملة) بە ناوی خوا لە سەرەتای سورەتی (التوبة) :

❖ لە بەر نەبوونی ریوایەتێك لە پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ کە خوێندبێتیەوە، وە هەروەها لە بەر ئەوەی نوسەری (مصحف) نەینوسیوە ، بۆیە لە خوێندنەوەش ناخوێنرێتەوە ، وەلە هەموو سورەتەکانی تری قورئانی پیرۆز دەخوێندرێتەوە لە بەر ئەوەی بەڵگەی ڕاست و دروست هاتووە کە خوێندراوەتەوە.

❖ یان دەڵێن (بسملة) ئایەتی ئاسایش و هێمنی و بەزەیی خوای گەورەیە ، لەگەڵ ئەو هەڕەشە و سزایانەی کە لە سورەتەکەدا هەیە بۆ بێ باوەڕەکان ناگونجێت.

❖ یان دەڵێن کاتێك لە پەیمانی حودەیبیە بێ باوەڕەکان (بسملة) یان ڕەت کردەوە ، خوای گەورە وەڵامی نەدانەوەبە (بسملة) .

شێوازەکانی خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز

١- **التحقيق:** بریتی یە لە خوێندنەوەی قورئان بە هێواشی و لە سەرخۆیی لە گەڵ تێڕامان و بیرکردنەوە لە واتاکانی و ئاگاداربوون لە حوکمەکانی (تجوید) وە هەر پیتێك مافی خۆی بدرێتی ، ئەم شێوازە زیاتر بۆ فێرکردن بە کاردێت ، بۆ نموونە شێوازە فێرکاریەکەی (شێخ محمود خلیل الحصری).

٢- **التدویر:** بریتی یە لە خوێندنەوەیەکی مامناوەندی نە زۆر خێراو نە زۆر لە سەرخۆ لە گەڵ ئاگاداربوون لە حوکمەکانی (تجوید).

٣- **الحــدر :** بریتی یە لە خوێندنەوەی قورئان بە شێوەیەکی خێرا لە گەڵ ڕەچاوکردنی (حوکم) و مافەکانی (تجوید) ، ئەم شێوازە زیاتر لە نوێژ ی (تراویح) یان لە کاتی دەورکردنەوە قورئان لەبەران دەیگرنەبەر.

ڕوونکردنەوە /

الترتیل: گشتگیرە واتە هەرسێ شێوازەکە لەخۆ دەگرێت ، خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿ وَرَتِّلِ ٱلْقُرْءَانَ تَرْتِيلًا ﴾ دەربارەی ئەم ئایەتە زانایان دەفەرموون: (ترتیل) بریتی یە لە جوان دەربڕینی پیتەکان و زانینی وەستان لە کاتی خوێندنەوەی قورئان.

ڕاهێنان (٢)

خوێندنەوەی سورەتی (النبأ) بۆ هەڵهێنجانی حوکمەکان:

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ ٱلنَّبَإِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢﴾ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾ كَلَّا
سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ مِهَٰدًا ﴿٦﴾ وَٱلْجِبَالَ
أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَٰكُمْ أَزْوَٰجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ
لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾
وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلْمُعْصِرَٰتِ مَآءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾
لِّنُخْرِجَ بِهِۦ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّٰتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ كَانَ مِيقَٰتًا
﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتْ أَبْوَٰبًا
﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ ٱلْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾
لِّلطَّٰغِينَ مَـَٔابًا ﴿٢٢﴾ لَّٰبِثِينَ فِيهَآ أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا
﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَآءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ
حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَٰهُ كِتَٰبًا
﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا۟ فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾

حَدَآئِقَ وَأَعۡنَٰبٗا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتۡرَابٗا ﴿٣٣﴾ وَكَأۡسٗا دِهَاقٗا ﴿٣٤﴾ لَّا يَسۡمَعُونَ فِيهَا لَغۡوٗا
وَلَا كِذَّٰبٗا ﴿٣٥﴾ جَزَآءٗ مِّن رَّبِّكَ عَطَآءً حِسَابٗا ﴿٣٦﴾ رَّبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا
بَيۡنَهُمَا ٱلرَّحۡمَٰنِۖ لَا يَمۡلِكُونَ مِنۡهُ خِطَابٗا ﴿٣٧﴾ يَوۡمَ يَقُومُ ٱلرُّوحُ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ صَفّٗاۖ لَّا
يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنۡ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحۡمَٰنُ وَقَالَ صَوَابٗا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمُ ٱلۡحَقُّۖ
فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا ﴿٣٩﴾ إِنَّآ أَنذَرۡنَٰكُمۡ عَذَابٗا قَرِيبٗا يَوۡمَ
يَنظُرُ ٱلۡمَرۡءُ مَا قَدَّمَتۡ يَدَاهُ وَيَقُولُ ٱلۡكَافِرُ يَٰلَيۡتَنِي كُنتُ تُرَٰبَۢا ﴿٤٠﴾

پێناسه‌ى (اللحن) و به‌شه‌كانى

اللحـــن: له‌زمانه‌وانیدا: لادان له ڕاست و دروستى.

له‌زاراوه‌دا: هه‌ڵه كردن له خوێندنه‌وه‌ى قورئانى پیرۆز.

هه‌ڵـه كردن ده‌بێت به دوو بـه‌ش

1
هه‌ڵه‌ى ئاشكرا

2
هه‌ڵه‌ى شاراوه

١- هه‌ڵـه‌ى ئاشكرا: بریتى یه له هه‌ڵه‌كردن له خوێندنه‌وه‌ى پێكهاته‌ى قورئان ئینجا جیاوازى نى یه ماناى ووشه‌كه بگۆڕێ یان نه‌گۆڕێ، وه‌كو: گۆڕینى پیتێك به پیتێكى تر یاخود گۆڕینى جووڵه (حركة) به جووڵه (حركة) یه‌كى تر نموونـه:

أ- (كسرة) بكات به (فتحة) نموونه:

﴿مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ﴾ . . . (منِ الجنَّة والنَّاس)

ب- (فتحة) بكات به (كسرة) نموونه:

﴿أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِۖ﴾ . . . (أولئك أصحاب الجِنَّة)

ج- (ضمة) بكات به (كسرة) نموونه:

﴿وَرَسُولُهُۥ﴾ . . . (ورَسُولِه)

د- گۆڕینی پیتێك بە پیتێكی ترنموونە: ﴿يَنحِتُونَ﴾ . . . (يَنعِتونَ)

ئەم جۆرە هەڵانە زانایان بەكۆی گشتی دەفەرموون حەرامە.

تێبینی:

بۆیە پێی دەوترێت هەڵەی ئاشكرا چونكە هەڵەكە ئاشكرایە لای كەسی شارەزاو نە شارەزا لە بواری (تجويد).

٢- هەڵـەی شاراوە: بریتی یە لە پابەند نەبوون بە مافەكانی (تجويد) بۆ نموونە بە قەڵەو نەخوێندنەوەی پیتی (غين) پێنەدانی (غنة) ی تەواو یان (مدّ) نەكردن ، ئەم جۆرەیان قورئان خوێندن تێك دەدات بەڵام مانا تێك نادات وە بەم شێوازە وەرنەگیراوە لە پێغەمبەر﴿ ﷺ ﴾ ، زانایان دەربارەی ئەم جۆرە هەڵەیە دەفەرموون : (هەركەسێك توانای فێربوونی هەبێ و هەوڵ نەدا فێر بێ گوناهبار دەبێ) ، بەشێكیش دەفەرموون (مكروه)ە چونكە كرۆك و ڕەونەقی جوان خوێندنەوە ناهێڵێت ، بەڵام ئەگەر كەسێك زۆر هەوڵی بۆ دەداو نەی دەتوانی فێری بێ ئەوا گوناهبار نیە.

تێبینی:

هەڵەی شاراوە تەنها لای ئەوانە روونە كە شارەزان لە حوكمەكانی (تجويد).

وریابە: فێرخوازی بەڕێز خۆت بپارێزە لە هەردوو جۆری هەڵەكە ، تا پاداشتی تەواو لای خوای گەورە وەربگری.

حوکمەکانی نونی (ساکن) و (تەنوین)

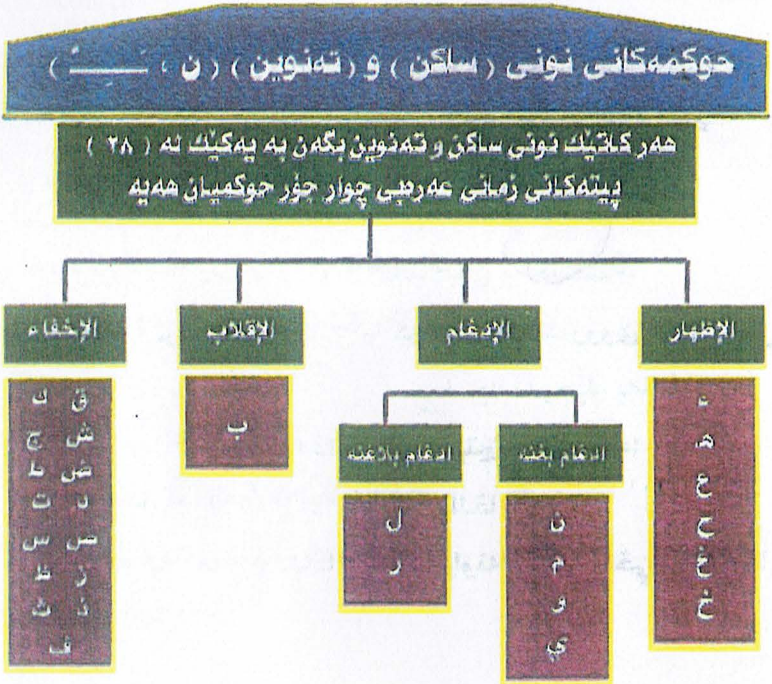
(ـٌ) ، (ـً) ، (ـٍ)

یەکەم: دەرخستن (الإظهار)

دووەم: تێکهەڵکێشان (الإدغام)

سێ یەم: وەرگێڕان (الإقلاب)

چوارەم: شاردنەوە (الإخفاء)

ڕوونکردنەوە/

١- (نون)ی ساکن لە ناوەڕاست و کۆتایی ووشە دێت بەڵام تەنوین تەنها لە کۆتایی دێت.

٢- نوونی ساکن پیتێکی سەربەخۆیە لە کاتی وەستان و گەیاندن دەمێنێ بەڵام تەنوین لە کاتی گەیاندن دەمێنێ وەلە کاتی وەستان لە سەر ووشەکە نامێنێ.

٣- مینگە (غنة) دەنگێکی مینگەدارە تەنها لە بۆشایی ناو لووت دەردەچێت وەئەم سیفەتە تەنها لە پیتی (نون،میم)دا بەدی دەکرێت.

حوکمەکانی

نونی (ساکن) و (تەنوین) ((نْ)) (ـً)،(ـٌ)،(ـٍ).

یەکەم: دەرخستن (الإظهار)

له زمانەوانیدا: بریتی یه له ئاشکراکردن و دەرخستن.

له زاراوەدا: بریتی یه له ئاشکرا کردن و خستنەرووی دەنگی (نْ)ی ساکن و تەنوین (ـً)،(ـٌ)،(ـٍ) به مەرجێك یەکێ له پیتەکانی(قوڕگ)ی به دوا دابێت که بریتین لەم پیتانە:

(الهمزة ،الهاء ،العین ، الحاء، الغین، الخاء)

که له سەرەتای ئەم ووشانەدا کۆکراونەتەوە : (أخي هاك علماً حازه غیر خاسر).

ئینجا ئاشکراکردن له ((نْ))ی ساکندا له یەك ووشەداوله نێوان دوو ووشه ڕوودەدات بەڵام

له تەنویندا (ـً)،(ـٌ)،(ـٍ) له نێوان دوو ووشه نەبێت روو نادات.

نموونه:

پیت	لەیەك ووشەدا	لەدوو ووشەدا	لەگەڵ تەنویندا
ء	﴿وَيَنْـَٔوْنَ﴾ الأنعام : ٢٦	﴿مِنْ أَطْرَافِهَا﴾ الرعد : ٤١	﴿كُفُوًا أَحَدٌ﴾ الإخلاص : ٤
هـ	﴿الْأَنْهَارُ﴾ البقرة : ٢٥	﴿فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ الرعد : ٣٣	﴿فَرِيقًا هَدَىٰ﴾ الأعراف : ٣٠
ع	﴿أَنْعَمْتَ﴾ الفاتحة : ٧	﴿وَمَنْ عِندَهُ﴾ الرعد : ٤٣	﴿سَلَامٌ عَلَيْكُم﴾ الرعد : ٢٤
ح	﴿وَتَنْحِتُونَ﴾ الشعراء: ١٤٩	﴿مِنْ حَمَإٍ﴾ الحجر: ٢٦	﴿وَاسِعًا حَكِيمًا﴾ النساء: ١٣٠
غ	﴿فَسَيُنْغِضُونَ﴾ الإسراء: ٥١	﴿مِنْ غِسْلِينٍ﴾ الحاقة : ٣٦	﴿عَذَابٌ غَلِيظٌ﴾ إبراهيم : ١٧
خ	﴿وَالْمُنْخَنِقَةُ﴾ المائدة : ٣	﴿وَمِنْ خَلْفِهِ﴾ الرعد: ١١	﴿كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ﴾ إبراهيم : ٢٦

دووەم: تێکهەڵکێشان (الإدغـام)

لە زمانەوانیدا: واتە شتێك بخەیتە ناو شتێکی ترەوە.

لە زاراوەدا: بریتی یە لە بە یەك گەیشتنی دوو پیت ، یەکەمیان (ساکن) بێت دووەمیان بزواو (متحرك) بێت ، بە شێوەیەك وەکو یەك پیتی توندو شەددە داری لێ بێت لە جۆری پیتی دووەم .

پیتەکانی تێکهەڵکێشانیش ئەمانەن : (یاء ، راء ، میم ، لام ، واو ، نون) کە لە ووشەی (یرملون)دا کۆبۆتەوە ، شێوەی (نوني ساکن) و (تەنوین) لە کاتی تێك هەڵکێشان لە قورئاندا بەم شێوەیە وێنەی کێشراوە :

(نْ) (ـٌ)،(ـً)،(ـٍ)

(الإدغـام) تێکهەڵکێشان دوو جۆری هەیە:

١- (إدغام بغنـة) تێکهەڵکێشانی مینگەدار.

٢- (إدغام بِلا غنـة) تێکهەڵکێشانی بێ مینگە.

١- (إدغام بغنـة) تێکهەڵکێشانی مینگەدار:

ئەم جۆرە پیتەکانی بریتین لە (یاء ، نون ، میم ، واو).

نموونە:

جۆرەکەی	لەگەڵ تەنوین	لەگەڵ نونی ساکن	پیت
تێکهەڵکێشانی تەواو	﴿ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ ﴾ الإنسان : ٢	﴿ فَلَن نَّزِيدَكُمْ ﴾ النبأ : ٣٠	ن
تێکهەڵکێشانی تەواو	﴿ جَزَآءً مِّن رَّبِّكَ ﴾ النبأ : ٣٦	﴿ مِّن مَّسَدٍ ﴾ المسد : ٥	م
تێکهەڵکێشانی نا تەواو	﴿ سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴾ النبأ: ١٣	﴿ مِن وَالٍ ﴾ الرعد : ١١	و
تێکهەڵکێشانی ناتەواو	﴿ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ ﴾ المطففين : ١٠	﴿ أَن يَخْسِفَ ﴾ الملك : ١٦	ي

روونکردنەوە/

١- مەرجە تێك هەڵکێشکردن لە نێوان دوو ووشە روویدات ، لە قورئانی پیرۆز چوار ووشە هەیە کە تێکهەڵکێش ناکرێن چونکە (نون)ی ساکن لە گەڵ پیتی (الإدغام) لە ناو یەك ووشەدا کۆبونەتەوە ،

نموونە:

﴿ ٱلدُّنْيَا ﴾ الأعلى: ١٦	﴿ بُنْيَٰنٌ ﴾ الصف : ٤	﴿ صِنْوَانٌ ﴾ الرعد : ٤	﴿ قِنْوَانٌ ﴾ الأنعام : ٩٩

٢- لە سەرەتای سوڕەتی (يس) و سەرەتای سوڕەتی (القلم) تێکهەڵکێشان روونادات ، پێویستە (نون)ی ساکن (الإظهار) ئاشکرا بکرێت لە ڕیوایەتی (حفص من طريق الشاطبية) .

﴿يسٓ ۝١ وَٱلۡقُرۡءَانِ ٱلۡحَكِيمِ ۝٢﴾ ، ﴿نٓۚ وَٱلۡقَلَمِ وَمَا يَسۡطُرُونَ ۝١﴾

٣- تێکهەڵکێشان لە پیتی (نون ، میم) (إدغام كامل)ە تێکهەڵکێشانی تەواوە ، ولە پیتی (واو ، یاء) (إدغام ناقص) تێکهەڵکێشانی ناتەواوە، لەبەرئەوەش پێی دەوترێت تێکهەڵکشانی ناتەواو چونکە نیوەی دەنگ لە بۆشایی ناو لووت دەردەچێت ، وەنیوەکەی تر لە دەمەوە دەربەچێت ، واتە: تەنها سیفەتی (نون) دەمێنی٢:

أ – لە پیتی(واو) لێوەکانی بەبازنەیی و کراوەیی بۆپێشەوە دەبێت بۆ شوێنی دەرچەی پیتی (واو)ی نەرم (اللين).

ب– لە پیتی (یاء) ناوەڕاستی زمان بەرز دەبێتەوە بۆ شوێنی دەرچەی پیتی (یاء)ی نەرم (اللين).

٢- (**الإدغام بلا غنة**) تێکهەڵکێشانی بێ مینگە.

ئەم جۆرەیان پیتەکانی بریتین لە (لام ،راء)

جۆرەکەی	لە گەڵ تەنوین	لە گەڵ نوونی ساکن	پیت
بێ مینگەی تەواو	﴿وَيۡلٞ لِّلۡمُطَفِّفِينَ﴾ المطففين : ١	﴿لَئِن لَّمۡ يَنتَهِ﴾ العلق : ١٥	لام
بێ مینگەی تەواو	﴿بَشَرٗا رَّسُولٗا﴾ الإسراء: ٩٤	﴿مِّن رَّبِّكَ﴾ النبأ : ٣٦	راء

تێبینی:

تەنها لەیەك شوێندا لە قورئانی پیرۆزدا تێکهەڵکێشان روونادات لە پیتی (راء) وەکو : ﴿وَقِيلَ مَنۡۜ رَاقٖ﴾ چونکە هێمای (س) سەکتەی بۆ دانراوە لە سەر , پیتی نوونی ساکن لە ڕیوایەتی (حفص من طريق الشاطبية) واجبە دەنگ بپچڕێنی بەبێ هەناسە.

سێیەم: وەرگێڕان (الإقلاب) .

لە زمانەوانیدا: بریتی یە لە گۆڕینی رووی شتێك بۆ روویەکی تر.

لە زاراوەدا: بریتی یە لە گۆڕینی دەنگی (نْ) و (ـٌ) (ـً) (ـٍ) بۆ (میم)ێکی شاراوە بە تەواوی لە کاتی گەیشتنیان بە پیتی (باء) بە مەرجێك(مینکە) شی لە گەڵدا بێت ، ئینجا (الإقلاب) لە یەك ووشە و لە نێوان دوو ووشەدا روو دەدات.

نموونە:

پیت	لەیەك ووشەدا	لە دوو ووشەدا	لەگەڵ تەنویندا
ب	﴿لَيُنۢبَذَنَّ﴾ الهمزة: ٤	﴿عَنۢ بَعۡضٍ﴾ التحريم: ٣	﴿خَبِيرَۢا بَصِيرًا﴾ الإسراء: ٩٦
	﴿وَٱلنَّهَارِ إِذَا﴾ الشمس: ١٢	﴿يَخۡرُجُ مِنۢ بَيۡنِ ٱلصُّلۡبِ﴾ الطارق: ٧	﴿عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ﴾ الملك: ١٣
	﴿وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم﴾ نوح: ١٧	﴿يُؤۡمِنۢ بِرَبِّهِۦ﴾ الجن: ١٣	﴿عُتُلِّۢ بَعۡدَ ذَٰلِكَ﴾ القلم: ١٣

چوارەم: شاردنەوە (الإخفاء)

لە زمانەوانیدا: واتە شاردنەوەو دەرنەخستن.

لە زاراوەدا: بریتی یە لە شاردنەوەی دەنگی نونی ساکن (نْ) و (تەنوین) (ـٌ)،(ـً)،(ـٍ) کاتێك دەگەن بە یەکێك لەم (١٥ پیتانەی خوارەوە :

(صاد ، ذال ، ثاء ، کاف ، جیم ، شین ، قاف ، سین ، دال ، طاء زاي ، فاء ، تاء ، ضاد ، ظاء)

بە مەرجێك مینگەی لە گەڵدا بێت ، لە نێوان دەرخستن (إظهار) و تێك هەڵکێشان (إدغام)ە، بەڵام بە هیچ شێوەیەك توند ناکرێت.

پیتەکانیش کۆ کراونەتەوە لە سەرەتای ووشەکانی ئەم دێر هۆنراوە:

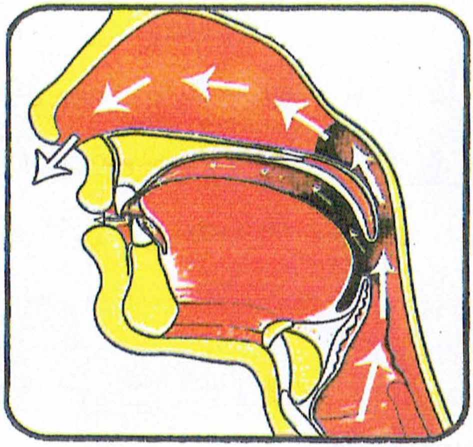
صِفْ ذا ثَنا كَمْ جادَ شَخصٌ قَدْ سَما

دُمْ طَيِّباً زِدْ فِي تُقى ضَعْ ظالم

تێبینی :

١- پێویستە خوێنەر زمان بۆ دەرچەی دوای نونی ساکن و تەنوین ئامادە بکات ،

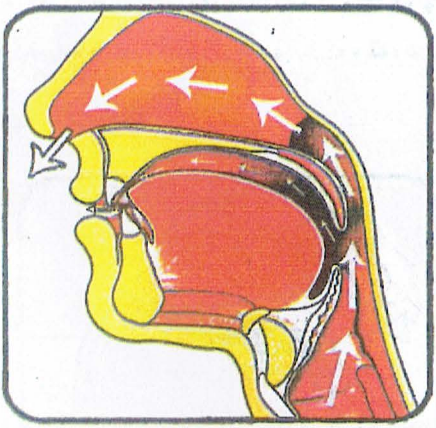
بۆ نموونە : پیتی دال :﴿ مِّن دُونِ ٱللَّهِ ﴾ ﴿ عِندَ بَارِئِكُمْ ﴾

شێوە و وێنەی دەم و زمان لە شاردنەوەی (نون)ـی ساکن لە پیتی (دال).

٢–لە شاردنەوەی نونی ساکن و تەنوین دەنگێکی کەم (دەنگۆکە) لە دەمەوە دەردەچێت بە هۆی تەواو دانەخرانی دەرچەی نون لە بەشی زمان.

بۆ نموونە :﴿كُنتُمْ﴾ ﴿وَلَن تَفْعَلُوا﴾

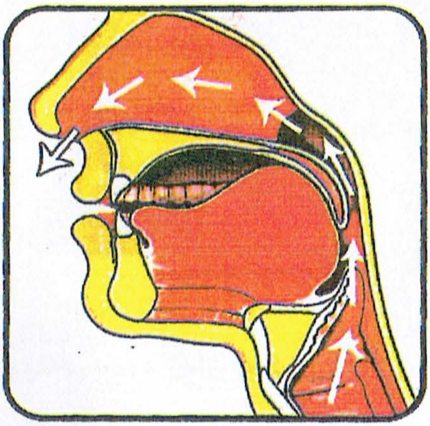
شێوە و وێنەی دەم و زمان لە شاردنەوەی (نون)ی ساکن لە پیتی (تاء).

٣- دەنگی (الغنة) قەڵەو دەبێ ئەگەر لە دوایەوە پیتی بەرز هات، کە ئەمانەن : (قاف ، طاء ، صاد ، ظـاء ، ضاد).

٤- دەنگی (الغنة) ناسک دەبێت ئەگەر لە دوایەوە پیتی ناسک هات کە هەموو پیتـەکانی تری (الإخفـاء) دەگرێتـەوە جگـە لـەو پێنـج پیتـەی خاڵی سێیەم.

لە شاردنەوەی (نون)ی ساکن و تەنوین دەرچەی پیتی (قاف) دادەخرێ دەنگ لە دەمەوە دەرناچێ بەڵکو لە لووتەوە دەردەچێ ،

نموونە :﴿ وَيَنقَلِبُ ﴾

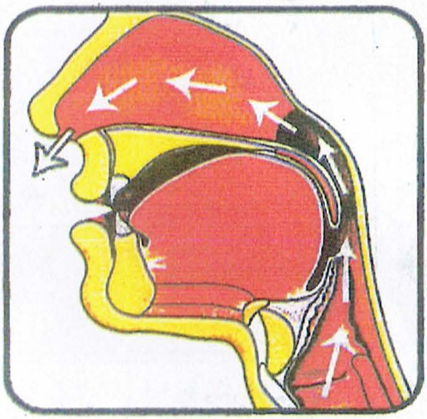

شێوە و وێنەی دەم و زمان لە شاردنەوەی (نون)ی ساکن

لە پیتی (قاف).

لە شاردنەوەی نونی ساکن و تەنوین دەرچەی پیتی (کاف) دادەخرێ دەنگ لە دەمەوە دەرناچێ بەڵکو لە لووتەوە دەردەچێ .

نموونە : ﴿رَسُولٞ كَرِيمٞ﴾

شێوە و وێنەی دەم و زمان لە شاردنەوەی (نون)ـی ساکن لە پیتی (کاف).

نموونە :

پیت	لەیەك ووشەدا	لە دوو ووشەدا	لەگەڵ تەنویندا
ق	﴿وَيَنقَلِبُ﴾ الانشقاق: ٩	﴿مِن قُوَّةٍ﴾ الطارق: ١٠	﴿عَذَابًا قَرِيبًا﴾ النبأ: ٤٠
ك	﴿مِنكُمْ﴾ التكوير: ٢٨	﴿إِن كُلُّ﴾ الطارق: ٤	﴿رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ التكوير: ١٩
ش	﴿أَنشَرَهُۥ﴾ عبس: ٢٢	﴿فَمَن شَآءَ﴾ عبس: ١٢	﴿يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ﴾ عبس: ٣٧
ج	﴿أَنجَيْنَا﴾ هود: ١١٦	﴿أَن جَآءَهُ ٱلْأَعْمَىٰ﴾ عبس: ٢	﴿فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ﴾ الغاشية: ١٢
ض	﴿مَّنضُودٍ﴾ هود: ٨٢	﴿وَمَن ضَلَّ﴾ يونس: ١٠٨	﴿قَوْمًا ضَآلِّينَ﴾ المؤمنون: ١٠٦
ط	﴿فَٱنطَلَقُوا۟﴾ القلم: ٢٣	﴿عَن طَبَقٍ﴾ الانشقاق: ١٩	﴿سَمَٰوَٰتٍ طِبَاقًا﴾ نوح: ١٥
د	﴿عِندَ رَبِّهِمْ﴾ القلم: ٣٤	﴿مَن دَسَّىٰهَا﴾ الشمس: ١٠	﴿وَكَأْسًا دِهَاقًا﴾ النبأ: ٣٤
ت	﴿مُنتَهَىٰهَآ﴾ النازعات: ٤٤	﴿مِن تَسْنِيمٍ﴾ المطففين: ٢٧	﴿نَارًا تَلَظَّىٰ﴾ الليل: ١٤
ص	﴿يَنصُرُكُم﴾ الملك: ٢٠	﴿عَن صَلَاتِهِمْ﴾ الماعون: ٥	﴿بِرِيحٍ صَرْصَرٍ﴾ الحاقة: ٦

س	﴿قُتِلَ ٱلْإِنسَٰنُ مَآ أَكْفَرَهُۥ﴾ عبس: ١٧	﴿عَن سَاقٍ﴾ القلم: ٤٢	﴿قَوْلًا سَدِيدًا﴾ الأحزاب: ٧٠
ز	﴿أَنزَلْنَٰهُ﴾ القدر: ١	﴿مَن زَكَّىٰهَا﴾ الشمس: ٩	﴿نَفْسًا زَكِيَّةً﴾ الكهف: ٧٤
ظ	﴿يَنظُرُ﴾ النبأ: ٤٠	﴿مَن ظُلِمَ﴾ النساء: ١٤٨	﴿ظِلًّا ظَلِيلًا﴾ النساء: ٥٧
ذ	﴿أَنذَرْنَٰكُمْ﴾ النبأ: ٤٠	﴿مِن ذِكْرَىٰهَآ﴾ النازعات: ٤٣	﴿أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ﴾ البلد: ١٦
ث	﴿مَّنثُورًا﴾ الإنسان: ١٩	﴿فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ﴾ القارعة: ٦	﴿مَآءً ثَجَّاجًا﴾ النبأ: ١٤
ف	﴿فَتَنفَعَهُ ٱلذِّكْرَىٰٓ﴾ عبس: ٤	﴿مِن فُطُورٍ﴾ الملك: ٣	﴿كَدْحًا فَمُلَٰقِيهِ﴾ الانشقاق: ٦

حوكمهكانى ميمى (ساكن) (مْ)

يهكهم: تێكهڵكێشانى دوو لێوى (الإدغام الشفوي).

دووهم: شـــاردنـهوهى دوولێـوى (الإخفاء الشفوي).

سێ يهم: ئاشكرا كردنى دوولێوى (الإظهار الشفوي).

حوکمەکانی میمی (ساکن) (مْ)

(م)ی ساکن له کاتی به یەك گەیشتنی لە گەڵ هەر پیتێك له (٢٨) پیتەکانی زمانی عەرەبی سێ جۆر حوکمی هەیە

الإدغام الشفوي	الإخفاء الشفوي	الإظهار الشفوي
تێکهەڵکێشانی لێوی مْ + م جوله دار	شاردنەوەی لێوی مْ + ب جوله دار	به دیار خستنی لێوی مْ + هەر بیست و شەش پیتەکانی زمانی عەرەبی (أ ، ت ، ث ، ج ، ح ، خ ، د ، ذ ، ر ، ز ، س ، ش ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، غ ، ف ، ق ، ك ، ل ، ن ، هـ ، و ، ي)

یەکەم: تێکهەڵکێشانی دوو لێوی (الإدغام الشفوي)

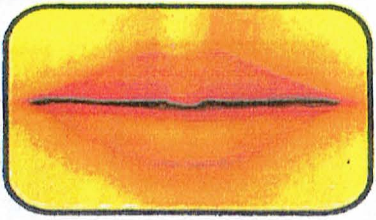
بریتی یه له دووپیتی هاوشێوه که (میم)ی یەکەمیان(ساکن)ـه و دووەمیان بزواو (متحرك)ـه واته هەردوو (میم)ـەکه دەبن به میمێکی توند و شەددەدار به ئەندازەی دووجووڵه(حركة) و مینگه (غنـة) لەو پەڕی تەواوی پێ دەدرێت ، ئەم جۆرەش تەنها له نێوان دوو ووشه روو دەدات.

نموونه:

سوورەت	نموونه	پیت
(١٦) الملك	ءَأَمِنتُم مَّن	م + مَ
(٣٩) المعارج	خَلَقْنَٰهُم مِّمَّا	م + مِ
(٢٣) المائدة	إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ	م + مُ

دووەم: شاردنەوەی دوولێوی (الإخفاء الشفوي)

بریتی یە لە هاتنی پیتی (باء) لە دوای پیتی (میم)ـی ساکن، بە جۆرێك (میم)ـەکە بشارێتەوە و بۆشایی نەمێنێ لە نێوان لێوەکان و بە بێ ئەوەی فشار بخرێتە سەر لێوەکان ، ئەمەش تەنها لە نێوان دوو ووشە روودەدات.

شێوەی دوو لێوەکان لە کاتی دەربڕینی (میم)ـی شاراوە بە گەیاندنی دوو لێوەکان بە بێ بوونی فشار و بۆشایی هێشتنەوە لە نێوان دوو لێوەکاندا.

لە رووی کرداری هیچ جیاوازیەك نیە لە نێوان (الاخفاء الشفوي) و(الاقلاب) بەلاَم لە رووی (حوکم)ـەوە جیاوازن بەم شێوەی خوارەوە:

- الاقلاب:نونی ساکن وتەنوین دەگۆڕێت بۆ(میم)ێکی شاراوە بە تەواوی.
- الاخفاء الشفوي : لە خودی خۆی میمێکی بنەڕەتی یە (أصلی)یە.

(الاخفاء الشفوي) تەنها لە نێوان دوو ووشە روودەدات.

نموونە:

پیت	نموونە	سورەت
م + بِ	﴿ تَرۡمِيهِم بِحِجَارَةٖ ﴾	(٤) الفيل
م + بَ	﴿ هُم بَٰرِزُونَ ﴾	(١٦) الغافر
م + بُ	﴿ دَخَلۡتُم بُيُوتٗا ﴾	(٦١) النور

سێ یەم: ئاشكرا كردنى دوو لێوى (الإظهار الشفوي)

بريتى يە لە ئاشكرا كردنى (ميم)ى ساكن لە كاتى گەيشتنى بە پيتێك لە (٢٦) پيتەكانى زمانى عەرەبى جگە لە پيتى (ميم ، باء) ئينجا (الإظهار الشفوي) لە يەك ووشە ولە دوو ووشە روودەدات بە پێچەوانەى (الإدغام الشفوي) و (الإخفاء الشفوي) ،

نموونە لە يەك ووشەدا :

پيت	نموونە لەيەك ووشەدا	سورەت
ء	﴿ ٱلظَّمْـَٔانُ ﴾	النور: ٣٩
ت	﴿ أَنْعَمْتَ ﴾	الفاتحة: ٧
ث	﴿ ٱلْأَمْثَالَ ﴾	إبراهيم: ٤٥
ح	﴿ يَمْحَقُ ﴾	البقرة: ٢٧٦
ر	﴿ لِكُلِّ ٱمْرِيٍٕ ﴾	عبس: ٣٧
ز	﴿ رَمْزًا ﴾	آل عمران: ٤١
س	﴿ ٱلشَّمْسُ ﴾	التكوير: ١
ش	﴿ يَمْشِى ﴾	النور: ٤٥
ض	﴿ وَٱمْضُواْ ﴾	الحجر: ٦٥
ط	﴿ وَأَمْطَرْنَا ﴾	الحجر: ٧٤

ع	﴿ يَسْمَعِهِمْ ﴾	البقرة: ٢٠
ك	﴿ وَيَمْكُرُونَ ﴾	الأنفال: ٣٠
هـ	﴿ أَمْهِلْهُمْ ﴾	الطارق: ١٧
ن	﴿ مَمْنُونٍ ﴾	الانشقاق: ٢٥
ل	﴿ لَا يَمْلِكُونَ ﴾	النبأ: ٣٧
و	﴿ أَمْوَاتٌ ﴾	البقرة: ١٥٤
ي	﴿ عُمْيٌ ﴾	البقرة: ١٨

تێبینی:

١- له زانستی تەجوید شتێك نیه پێی بگوترێ زۆر ئاشكرا كردن و خستنه روو چونكه ئاشكرا كردن دیاره.

٢- پێویسته قورئان خوێن وریا بێت لەوەی كه نابێ پیتی (میمْ) بشارێتەوه له كاتی گەیشتن به پیتی (فاء) و (واو) چونكه پیتی (میم) شوێنی دەرچوونی له گەڵ (واو) یەكەو له گەڵ پیتی (فاء) نزیكه.

نمونەی دووەم لە نێوان دوو وشەدا:

پیت	نموونە لەدوو وشەدا	سورەت
ء	أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا	الملك : ٢
ت	وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ	آل عمران: ٧٩
ث	أَشُدَّكُمْ ثُمَّ	غافر: ٦٧
ج	لَهُمْ جَنَّٰتٍ	البقرة: ٢٥
ح	فِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ	المعارج: ٢٤
خ	هُمْ خَيْرُ ٱلْبَرِيَّةِ	البينة: ٧
د	وَأَنتُمْ دَٰخِرُونَ	الصافات: ١٨
ذ	رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ	الأنعام: ١٤٧
ر	قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا	المائدة: ١٥
ز	مِّنْهُمْ زَهْرَةَ	طه: ١٣١
س	وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا ٱلَّذِى	النبأ: ١٢
ش	وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَآءَ	آل عمران: ١٤٠
ص	إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ	الملك: ٢٥
ض	فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا	الصافات: ٩٣
ط	لَكُمْ طَالُوتَ	البقرة: ٢٤٧

ظ	فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ	آل عمران: ١٢٨
ع	وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ	التوبة: ١٤
غ	فَإِنَّكُمْ غَٰلِبُونَ	المائدة: ٢٣
ف	وَهُمْ فِيهَا	الأنبياء: ١٠٠
ق	أَوْ هُمْ قَآئِلُونَ	الأعراف: ٤
ك	مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ	القلم: ٣٦
ل	أَمْ لَهُمْ	القلم: ٤١
ن	أَلَمْ نَجْعَلِ	النبأ: ٦
ه	أَخَاهُمْ هُودًا	الأعراف: ٦٥
و	عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ	البقرة: ٧
ي	وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ	البقرة: ٣

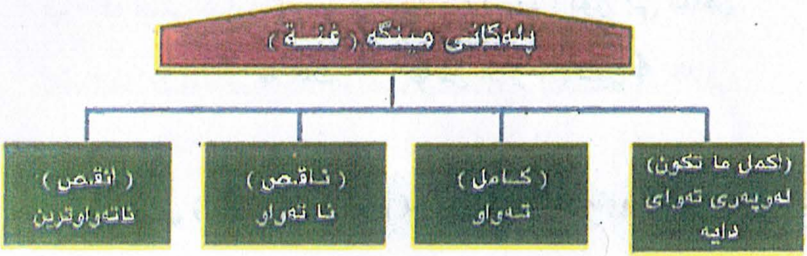
پلەكانی مینگە (غنة)

پلەی یەكەم: لەو پەڕی تەواوی (أكمل ما تكون)

پلـەی دووەم: تەواو (كـامـل) .

پلەی سێ یەم: ناتەواو (نـاقـص)

پلەی چوارەم: ناتەواوترین (أنـقـص)

پلـەی یەکەم : لەوپەڕی تـەواوی دایە (أكمل ما تكون) .

له پیتی (نّ ، مّ) ی توند و شەددەدار لەوپەڕی تەواوی دایە.

نموونه : ﴿ كَأَنَّهُۥ جِمَٰلَتٌ صُفْرٌ ﴾ المرسلات: ٣٣، ﴿ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴾ النبأ: ٥.

له تێکهەڵکێشانی (نون) لەگەڵ (نون)ـدا و (میم) لەگەڵ (میم)ـشدا (مینگە) لەوپەڕی تەواوی دایە.

نموونه: ﴿ ءَأَمِنتُم مَّن فِي ٱلسَّمَآءِ ﴾ الملك: ١٦ ﴿ فَلَن نَّزِيدَكُمْ ﴾ النبأ: ٣٠،

﴿ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴾ المطففين: ٩

پلـەی دووەم : تـەواو (كامل).

له سێ (حکم)ـدا مینگە تەواوە.

أ- له کاتی (الإدغام) تێکهەڵکێش کردنی نوونی (ساكن) و (تەنوین) لەگەڵ پیتی (واو ، یاء) .

نموونه: ﴿ شَيْـًٔا وَلَا يُنقِذُونِ ﴾ يس: ٢٣ ، ﴿ أَفَمَن يَمْشِى ﴾ الملك: ٢٢

ب – لە کاتی شاردنەوەی (الإخفاء) (میم ، نون)ـی ساکن.

نموونە: ﴿ أَنشَأَكُمْ ﴾ الملك: ٢٣ ، ﴿ فَمَن يَأْتِيكُم بِمَآءٍ مَّعِينٍ ﴾ الملك: ٣٠

ج– لە کاتی (الإقلاب) (نون)ـی ساکن و (تەنوین) بۆ پیتی (میم) بە تەواوی.

نموونە: ﴿ عُتُلٍّ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴾ القلم: ١٣ ، ﴿ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ ﴾ الجن: ٢٧

پلەی سێیەم: ناتەواو (ناقص) .

لە کاتی ئاشکرا کردنی (الإظهار) دەنگی (نون ، میم)ـی ساکن ناتەواوە.

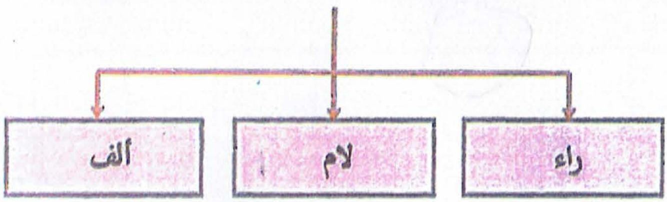
نموونە: ﴿ مِنْهُ ﴾ المزمل: ٣ ، ﴿ وَٱهْجُرْهُمْ هَجْرًا ﴾ المزمل: ١٠

پلەی چوارەم: ناتەواوترین (أنقص) .

لە (نون ، میم)ـی جوڵەدار کەمترین پلەی (مینگە)ـی هەیە.

نموونە: ﴿ يَوْمَ ﴾ المزمل: ١٤ ، ﴿ نُقِرَ ﴾ المدثر: ٨

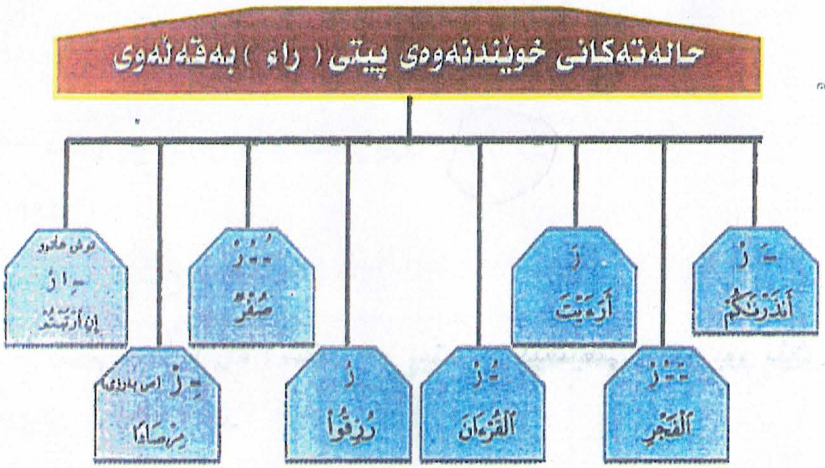
لەزمانی عەرەبیدا سێ پیت هەن لەخودی خۆیاندا ناسکن بەلام بە هەندێ هۆکار سیفەتی قەڵەوی وەردەگرن کەئەمانەن :-

پیتی یەکەم : (راء)

حوکمی یەکەم

١- ئەگەر پیتی (راء) ساکن بوو. پێشی (فتحة) بوو.

نموونە:

﴿ قَرْنٍ ﴾ الأنعام: ٦ ، ﴿ تَرْجِعُهُمْ ﴾ الأنعام: ١٠٨.

٢- ئەگەر پیتی (راء) ساکن بوو وەپێشەکەی ساکنێکی جگە لە پیتی (یاء) بوو پێش ئەویش (فتحة) بوو.

نموونە:

﴿ وَٱلْفَجْرِ ﴾ الفجر: ١ ، ﴿ وَٱلْعَصْرِ ﴾ العصر: ١ ، ﴿ كَٱلْقَصْرِ ﴾ المرسلات: ٣٢

٣- ئەگەر پیتی (راء ، فتحة) ی لە سەر بوو.

نموونە:

﴿ أَرَءَيْتَ ﴾ الماعون ١ ، ﴿ زَجْرَةٌ ﴾ النازعات ١٣

٤- ئەگەر پیتی (راء) ساکن بوو پێشەکەی (ضمة) بوو.

نموونە :

﴿مُرْسَىٰهَا﴾ النازعات: ٤٢

٥- ئەگەر پیتی (راء) (ضمة) بوو.

نموونە:

﴿ٱلرُّوحُ﴾ النبأ: ٣٨

٦- ئەگەر پیتی (راء) ساکن بوو پیتەکەی پێشیشی ساکن بوو پێش ئەویش (ضمة) بوو.

نموونە:

﴿صُفْرٌ﴾ المرسلات: ٣٣

٧-ئەگەر پیتی (راء) ساکن بوو پێشەکەی (کسرة) بوو دوای خۆشی پیتێکی بەرزی لە دوادا بێت ، بەڵام پیتە بەرزەکە (کسرة) نەبێت بەڵکو (فتحة) بێت ، ئەمەش تەنها لە پێنج شوێندا هاتووە لە قورئانی پیرۆز:

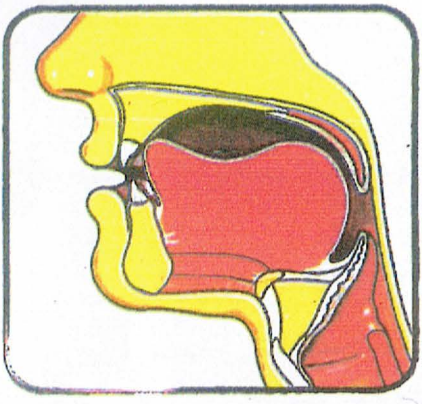
لَبِٱلْمِرْصَادِ	مِرْصَادًا	فِرْقَةٍ	وَإِرْصَادًا	قِرْطَاسٍ
الفجر: ١٤	النبأ: ٢١	التوبة: ١٢٢	التوبة: ١٠٧	الأنعام: ٧

٨- ئەگەر پیتی (راء) ساكن بوو پێشەكەشی (كسرة) بنەڕەتی (أصلي) نەبوو بەڵكو توشهاتوو (عارض) بوو.

نموونە:

﴿ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ ﴾ المائدة : ١٠٦ ، ﴿ إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ ﴾ الجن : ٢٧

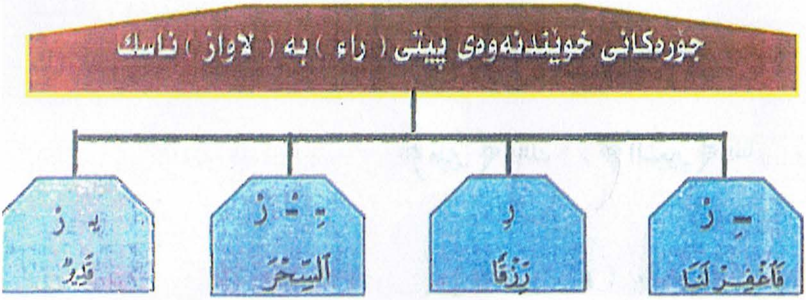
شێوە و وێنەی زمان لە دەربڕینی پیتی (راء)ی قەڵەو

لە گەڵ پیتی (راء)ی قەڵەو ناوەڕاستی زمان چاڵ دەبێت وتەنگیەك لە قوڕگ دروست دەبێت

نموونە : ﴿ هُوَ ٱلْبَرُّ ٱلرَّحِيمُ ﴾ الطور: ٢٨

حوکمی دووەم

١- ئەگەر پیتی (راء) ساکن بێت پێشەکەی (کسرة) بنەڕەتی (اصلي) بێت.

نموونە : ﴿ فَاغْفِرْ لَنَا ﴾ آل عمران: ١٦ ، ﴿ فِرْعَوْنَ ﴾ النازعات: ١٧

﴿ وَٱسْتَغْفِرْهُ ﴾ النصر: ٣ ، ﴿ فَبَشِّرْهُم ﴾ الانشقاق : ٢٤

٢- ئەگەر پیتی (راء – مكسور) کەسرەدار بێت.

نموونە: ﴿ رِزْقًا ﴾ البقرة ٢٢ ، ﴿ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا ﴾ الفلق : ٥

٣-ئەگەر پیتی (راء) ساکن بێت وە پێشەکەی پیتی (ساکن)ـی نا بەرز (لاواز) بێت ، وەپێش پیتە لاوازەکەی (کسرة) بێت.

نموونە :

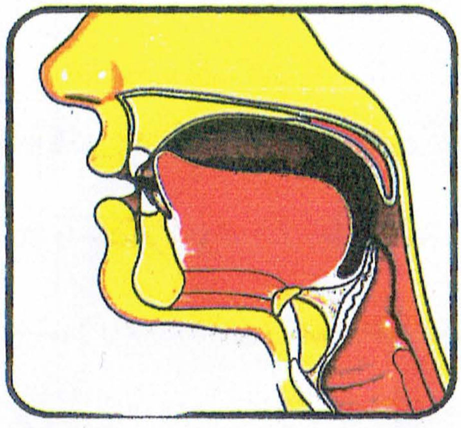
﴿ ٱلسِّحْرَ ﴾ البقرة: ١٠٢ ، ﴿ لِّذِي حِجْرٍ ﴾ الفجر: ٥ ، ﴿ ٱلذِّكْرِ ﴾ ص: ١

٤- ئەگەر پیتی (راء) ساکن بێت وە لە پێشی دا (یاء) یێکی (ساکن) هەبێت.

نموونە:

﴿خَيْرٌ﴾ النحل: ٣٠ ، ﴿قَدِيرٌ﴾ الملك ١ ، ﴿ٱلسَّعِيرِ﴾ الملك ١١

شێوە و وێنەی زمان لە دەربڕینی پیتی (راء)ی باریك (ناسك)

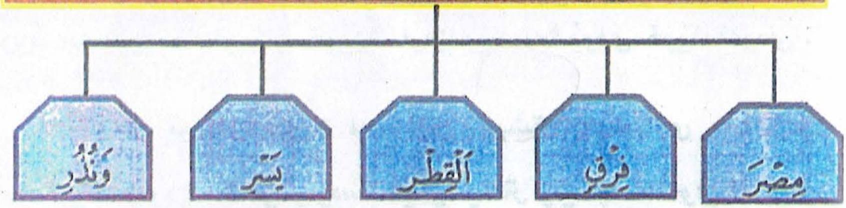

لە گەڵ پیتی (راء)ی باریك (ناسك) ناوەڕاستی زمان چاڵ نابێت وهیچ تەنگیەك لە قوڕگ دروست نابێت بە پێچەوانەی پیتی (راء)ی قەڵەو.

نموونە : ﴿ٱلرِّبَوٰاْ﴾ النساء: ١٦١

حوکمی سێ یەم

جۆرەکانی خوێندنەوەی پیتی (راء) بە هەردوو شێواز (جواز الوجهین)

پیتی (راء) لەم شوێنانەی خوارەوە دروستە بە هەردوو شێواز بخوێندرێت لە کاتی وەستان لەسەری:

١- ووشەی: (مِصۡرَ) *: لە چوار شوێن هاتووە لە قورئانی پیرۆز ، زانایان باسی ئەم ووشەیان کردووە ، کە دروستە قورئان خوێن بە هەردوو شێواز بیخوێنێت لە کاتی وەستان لە سەری ، جا بە قەڵەوی بێ یان بە لاوازی ، بەڵام چاکتر وایە بە قەڵەوی بخوێندرێت چونکە لە کاتی ڕۆیشتن بە سەر پیتی (راء) لە ووشەی: (مِصۡرَ) بە قەڵەوی دەخوێندرێتەوە :

- ﴿ أَن تَبَوَّءَا لِقَوۡمِكُمَا بِمِصۡرَ بُيُوتٗا ﴾ یونس: ٨٧
- ﴿ وَقَالَ ٱلَّذِي ٱشۡتَرَىٰهُ مِن مِّصۡرَ لِٱمۡرَأَتِهِۦٓ أَكۡرِمِي ﴾ یوسف: ٢١
- ﴿ وَقَالَ ٱدۡخُلُواْ مِصۡرَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ ﴾ یوسف: ٩٩
- ﴿ قَالَ يَٰقَوۡمِ أَلَيۡسَ لِي مُلۡكُ مِصۡرَ ﴾ الزخرف: ٥١

---

* جگەلەم جۆرە : ﴿ مِصۡرٗا ﴾ البقرة: ٦١

٢- ووشەی: (فِرْقٍ)* له یەك شوێن هاتووه له قورئانی پیرۆز ، كه پیتی (قاف)ەكه تەنوین (كسرة) ، وەك (ابن الجزري) رەحمەتی خوای لێ بێ دەفەرموێ : (وَالْخُلْفُ فِي فِرْقٍ لِكَسْرٍ يُوجَدُ) ، ئەم ووشەیه پێویسته قورئان خوێن شارەزا بێت لەشێوەی خوێندنەوەی :

أ- ئەگەر قورئان خوێن له كاتی ڕۆیشتن به سەری به قەڵەوی دەیخوێند ئەوه له كاتی راوەستانیش چاكتر وایه به قەڵەوی له سەری بوەستێ.

ب- ئەگەر هاتوو له كاتی گەیاندن به لاوازی دەی خوێند ، ئەوه بۆی هەیه به هەردوو شێواز پیتی (راء) به لاوازی یان به قەڵەوی بخوێنێت.

٣-ووشەی: (ٱلْقِطْرِ) له یەك شوێن هاتووه له قورئانی پیرۆز، كه دروسته پیتی (راء) له كاتی وەستان له سەری به لاوازی یان به قەڵەوی بخوێندرێت، بەڵام زانایان دەفەرموون چاكتر وایه بەلاوازی بخوێندرێت چونكه له كاتی ڕۆیشتن به سەر پیتی (راء) له ووشەی (ٱلْقِطْرِ) به لاوازی دەخوێندرێتەوه .

- ﴿ وَأَسَلْنَا لَهُۥ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ ﴾ سبأ: ١٢

---

* ووشەی (فِرْقٍ) له كاتی وەستان به قەڵەوی دەخوێندرێتەوه ، چونكه پیتی (قاف)ەكه دەبێت به (سكون) ، بەڵام له كاتی ڕۆیشتن به لاواز (ناسك) دەخوێندرێتەوه ، چونكه پیتی (قاف)ەكه تەنوین (كسرة) یه.

٤-ووشەی: ﴿ يَسۡرِ ﴾ الفجر:٤ ئەگەر هاتوو (ساكن) بوو له كاتى وەستان ،وه له پاشى پيتى (ياء)ـى سڕاوه هاتبێت كه له بنەرەتدا بەم شێوەيەيه : ﴿ يَسۡرِي ﴾ كه دروسته پيتى (راء) له كاتى وەستان له سەرى به لاوازى يان به قەڵەوى بخوێندرێت ، بەڵام زانايان دەفەرموون چاكتر وايه به لاوازى بخوێندرێت ، چونكه له كاتى ڕۆيشتن به سەر پيتى (راء) له ووشەى : ﴿ يَسۡرِ ﴾ به لاوازى دەخوێندرێتەوە.

وەكو: ﴿ وَٱلَّيۡلِ إِذَا يَسۡرِ ﴾ الفجر: ٤ ،

لەقورئانى پيرۆزلەسێ جێگاوشوێن به:﴿ فَأَسۡرِ ﴾ هاتووه.

نموونه:

- ﴿ فَأَسۡرِ بِأَهۡلِكَ بِقِطۡعٍ مِّنَ ٱلَّيۡلِ وَلَا يَلۡتَفِتۡ مِنكُمۡ أَحَدٌ ﴾ هود: ٨١
- ﴿ فَأَسۡرِ بِأَهۡلِكَ بِقِطۡعٍ مِّنَ ٱلَّيۡلِ وَٱتَّبِعۡ أَدۡبَٰرَهُمۡ ﴾ الحجر: ٦٥
- ﴿ فَأَسۡرِ بِعِبَادِي لَيۡلًا ﴾ الدخان: ٢٣

لەقورئانى پيرۆزلەدوو جێگاوشوێن به:﴿ أَنۡ أَسۡرِ ﴾ هاتووه.

نموونه:

- ﴿ أَنۡ أَسۡرِ بِعِبَادِي ﴾ طه: ٧٧
- ﴿ أَنۡ أَسۡرِ بِعِبَادِيٓ إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴾ الشعراء: ٥٢

٥- ووشەی: ﴿وَنُذُرِ﴾ القمر: ١٦ ئەگەر هاتوو (ساكن) بوو لە كاتى وەستان ، وەپاشى پيتى (ياء)ـى سڕاوە هاتبێت كە لە بنەڕەتدا بەم شێوەيەيە : ﴿وَنُذُرِي﴾، ئەمەش لە شەش شوێن لە سوڕەتى (القمر) دا هاتووە لە ئايەتەكانى: (١٦ - ١٨ - ٢١ - ٣٠ - ٣٧ - ٣٩)، كە دروستە پيتى (راء) لە كاتى وەستان لە سەرى بە لاوازى يان بە قەڵەوى بخوێندرێت ، بەڵام زانايان دەفەرموون چاكتر وايە بە لاوازى بخوێندرێت ، چونكە لە كاتى ڕۆيشتن بە سەر پيتى (راء) لە ووشەی: ﴿وَنُذُرِ﴾ بە لاوازى دەخوێندرێتەوە

٦- شيخ (الغوثاني) دەفەرموێ : ڕكابەرييێكى زۆر بەهێز هەيە لە نێوان زانايانى (تەجويد)ـى سەردەم لەسەر ئاسايى بوونى هەردوو شێوە (قەڵەوكردن و لاواز - ناسك - كردن) لە ووشەی: (يَسْرِ - وَنُذُرِ)، وە هەر لايەنێك شێوازێك هەڵدەبژێرێت و ئەوەى تر ڕەتدەكاتەوە ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەم مەسەلەيە (بابەتە) زۆر لەوە ئاسان ترە ، چونكە (ابن الجزري) و (المتولي) ڕەحمەتى خوايان لێ بێ دەڵێن وا باشترە كە ناسك بكرێت لە هەردوو ووشەكە.*

* سەيرى (النشر:١١١/٢) وە (غنية المقرى المتولي) وە (هداية القارئ :١٣٥) وە (الفوائد التجويدية في شرح المقدمة الجزرية : لاپەرە: ٦٤)

حوكمەكانی پیتی (لام) لە ناوی خوای گەورە

(لام لفظ الجلالة)

یەکەم: قەڵەو

دووەم: ناسک

حوكمى پيتى (لام) لەناوى خوا (لام لفظ الجلالة)

قەڵەو | ناسك

لامى ووشەى (الله) بە قەڵەوى دەخوێندرێتەوە لەم حاڵەتانەى خوارەوە:

١- ئەگەر پيتى پێش ووشەى (الله) (فتحة) بێت.

نموونە :

﴿ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ﴾ العلق: ١٤

٢- ئەگەر پێش ووشەى (الله) پيتێكى (ساكن) بێت ، پێشى (ساكن)ـەكەش (فتحة) بێت.

نموونە:

﴿ وَٱتَّقُواْ يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى ٱللَّهِ ﴾ البقرة: ٢٨١

٣- ئەگەر پيتى پێش ووشەى (الله) (ضمة) بێت.

نموونە :

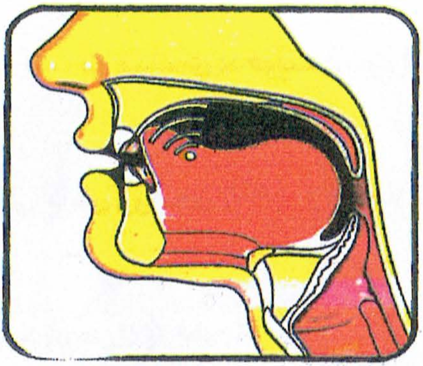
﴿ وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبْدُ ٱللَّهِ ﴾ الجن: ١٩

٤- ئەگەر پێش ووشەی (الله) پیتێکی (ساکن) بێت وە لە پێش پیتە (ساکن)ـە کەش (ضمة) بێت.

نموونە:

﴿وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ﴾ الأنعام: ٩١

شێوە و وێنەی زمان لە دەربڕینی پیتی (لام)ـی قەڵەو

لە گەڵ پیتی (لام)ی قەڵەو ناوەڕاستی زمان چاڵ دەبێت وتەنگیەك لە قوڕگ دروست دەبێت .

پیتی(لام) تەنها لە لامی (لفظ الجلالة) بە قەڵەوی دەخوێندرێتەوە (فتحة) یان (ضمة)ـی لە پێش هاتبێت

هەروەکو ئیمامی (ابن الجزري) رەحمەتی خوای لێ بی دەفەرموێ :

وَفَخِّمِ اللاَّمَ مِنِ اسْمِ اللَّه عَنْ فَتْحٍ أَوْ ضَمٍّ كَعَبْدُ اللَّهِ

نموونە: ﴿عَبْدُ ٱللَّهِ﴾ مريم: ٣٠ ﴿وَٱللَّهُ﴾ المجادلة: ٦

لامی ووشەی (الله) بە ئاسکی دەخوێندرێتەوە لەم حاڵەتانەی خوارەوە:

١- ئەگەر لامی یەکەمی ووشەی (الله) (كسرة) بوو.

نموونە :

﴿ لِلَّهِ ﴾

٢- ئەگـەر لە پێـش ووشـەی (الله) (كسرة) بێـت.

نموونە :

﴿ فِي دِينِ ٱللَّهِ أَفۡوَاجٗا ﴾ النصر: ٢

٣- ئەگەر لە پێش ووشەی (الله) (كسرة) یەکی (عارض) تووش هاتوو بێت.

نموونە :

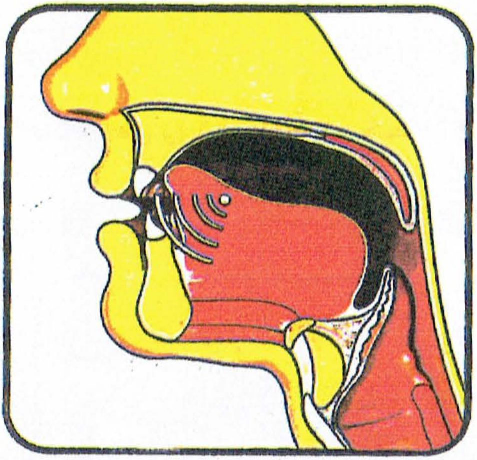
﴿ قَوۡمًا ٱللَّهُ ﴾ الأعراف ١٦٤ بە ﴿ قومنِ اللـه ﴾ دەخوێندرێتەوە.

٤- ئەگەر لە پێش ووشەی (الله) (ساكن) بێت وە لە پێش پیتە (ساكن)ـە کەش کەسرە بێت.

نموونە:

﴿ وَيُنَجِّي ٱللَّهُ ﴾ الزمر: ٦١

شێوە و وێنەی زمان لە دەربڕینی پیتی (لام)ـی باریک (ناسك)

لە گەڵ پیتی (لام)ـی باریك (ناسك) ناوەڕاستی زمان چاڵ نابێت
وهیچ تەنگیەك لە قوڕگ دروست نابێت
بە پێچەوانەی پیتی (لام)ـی قەڵەو.

نموونەی پیتی (لام) خوێندنەوەی بە ناسکی: ﴿لِلَّهِ﴾ الرعد: ٣٣

حوكمى (ألِـف)

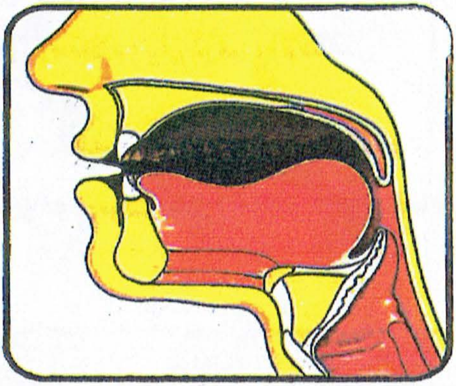
پيتى ئەليف وەكو پيتەكانى پێش خۆيەتى لە ڕووى سيفەتى بەرزى (الإستعلاء) يان نزمى (الإستفال).

١- پيتى ئەليف بە قەڵەوى دەخوێندرێتەوە ئەگەر لە دواى پيتى بەرزى بێت كە بريتين لە حەوت پيت (خُصَّ ضَغطٍ قِظ).

نموونه:

سورەت	نموونه	پيت
(١٢) النازعات	خَاسِرَةٌ	خ + الِف
(٣٣) عبس	ٱلصَّآخَّةُ	ص + الِف
(٧) الفاتحة	ٱلضَّآلِّينَ	ض + الِف
(٧٤) البقرة	بِغَٰفِلٍ	غ + الِف
(٣٤) النازعات	ٱلطَّآمَّةُ	ط + الِف
(٤٠) النازعات	مَقَامَ رَبِّهِۦ	ق + الِف
(٤٢) ابراهيم	ٱلظَّٰلِمُونَ	ظ + الِف

شێوە و وێنەی زمان لە دەربڕینی پیتی (ئەلیفی)ی قەڵەو

لە گەڵ پیتی (ئەلیف)ی قەڵەو ناوەڕاستی زمان چاڵ دەبێت وتەنگیەك لە قوڕگ دروست دەبێت .

نموونەی ئەلیفی قەڵەو: ﴿ ٱلطَّآمَّةُ ﴾ النازعات: ٣٤ ﴿ ٱلصَّآخَّةُ ﴾ عبس: ٣٣

٢- پیتی (اَلِف) بە ناسکی دەخوێندرێتەوە ئەگەر لە دوای پیتی نزمی (الإستفال) هات ئەمە جگە لە پیتەکانی بەرزی (الإستعلاء)(*).

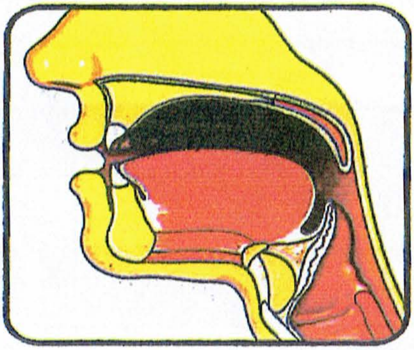
نموونە :

سورەت	نموونە	پیت
(٢) التغابن	بِمَا تَعۡمَلُونَ	م + الِف
(٤) التغابن	بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ	ذ + الِف
(٥) التغابن	وَبَالَ أَمۡرِهِمۡ	ب + الِف
(٦) التغابن	كَانَت تَّأۡتِيهِمۡ	ك + الِف
(٨) الطلاق	فَحَاسَبۡنَٰهَا	ح + الِف
(١١) التحريم	ءَامَنُواْ	ء + الِف
(١٢) التحريم	فَنَفَخۡنَا	ن + الِف
(١٠) التحريم	كَانَتَا	ت + الِف

(*) أ- هەروەکو لە پێشتر ئاماژەمان بە پیتی (راء) کرد بە هۆکار سیفەتی قەڵەوی و ناسك وەردەگرێت ، واتە لەو شوێنانە پیتی (راء) قەڵەو بوو کە پیتی (اَلِف) بە دواوە هات ئەوە (اَلِف)یش بە قەڵەو دەخوێندرێتەوە.

ب- بە هەمان شێوە لامی (لفظ الجلالة) لە کاتی خوێندنەوەی بە قەڵەوی (اَلِف)ی دوای بە قەڵەو دەخوێندرێتەوە.

شێوه و وێنەی زمان له دەربڕینی پیتی (ئەلیف)ی باریك (ناسك)

له گەڵ پیتی (ئەلیف)ی باریك (ناسك) ناوەڕاستی زمان چاڵ نابێت و هیچ تەنگیەك له قوڕگ دروست نابێت به پێچەوانەی پیتی (ئەلیف)ی قەڵەو .

نموونەی ئەلیفی(ناسك) : ﴿ٱلسَّمَآءُ﴾ الفرقان: ٢٥ ﴿يَشَآءُ﴾ النور: ٤٦

بەیارمەتی خوا ئاستی یەکەم کۆتایی

هات

سەرچاوەکان:

١- آداب إسلامية : محمد أحمد عبود.

٢- أحكام قراءة القران الكريم ، الشيخ محمود خليل الحصري.

٣- التجويد المصورة : د.أيمن رشدي سويد.

٤- المنير في أحكام التجويد : جمعية المحافظة على القران الكريم.

٥- المبتكر المفيد في علم التجويد : حياة بنت خليل بن محمد بن حسين.

٦- تەفسیری ئاسان: برهان محمد أمين.

٧- تيسير أحكام التجويد (المستوى الأولى) : د. يحيى عبدالرزاق الغوثاني.

٨- تيسير الرحمن في تجويد القرآن : د. سعاد عبدالحميد.

٩- تيسير علم التجويد : الشيخ أحمد بن احمد محمد عبدالله.

١٠- علم التجويد (المستوى الثاني) : د. يحيى عبدالرزاق الغوثاني.

خوێنەری بەڕێز :

- سوپاس و ستایش بۆ خوای پەروەردگار کە یارمەتی داین بۆ ئامادەکردنی ئەم پەرتووکە بۆ ئەوەی زیاتر فێرخواز ئاشنایی لەگەڵ زانستی (تجوید) دروست بکات و بە شێوەیەکی ئاسان تێی بگات.

- ناکرێ و نابێ قورئانی پیرۆز بە ویست و ئارەزووی خۆمان بیخوێنینەوە ، بەڵکو خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز تایبەتمەندی خۆی هەیە.

- تاکە زانستە لەرووی کرداری کە فێرخواز بە بێ بوونی مامۆستا فێری نابێت چونکە زانستی (تجوید) لە هەموو زانستەکانی تر جیایە ، بۆیە فێربوونی پێویستی بە مامۆستای شارەزا هەیە.

- هیوادارین مامۆستایان و فێرخوازانی بەڕێز نزای بەخێرمان بۆ بکەن و وە لە تێبینیە بەسودەکان بێ بەشمان نەکەن بەهیوای سود بۆهەموولایەك.

NCO
مؤسسة نور الحكمة الثقافية
2007 1428

چاپی یەکەم

١٤٣٥ - ٢٠١٤